

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Original Research Article

The Ethics That Appear in Miracles 3

จริยศาสตร์ที่ปรากฏในปาฏิหาริย์ 3

Phrapalat Sitthiphong Thirapunyo Rungklap^{1*}, Somchay Somchit²,& Boonruam Khammuangsaen³พระปลัด สิทธิพงษ์ ธีรปุณโญ รุ่งกลับ^{1*}, สมชาย สมจิตต์², & บุญร่วม คำเมืองแสน³

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Phrapalat Sitthiphong Thirapunyo Rungklap*

พระปลัด สิทธิพงษ์ ธีรปุณโญ รุ่งกลับ
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: sitipong.rua@student.mbu.ac.th

2. Somchay Somchit

สมชาย สมจิตต์
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: somchay@gmail.com

3. Boonruam Khammuangsaen

บุญร่วม คำเมืองแสน
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: Boonruam.ka@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

ปาฏิหาริย์, จริยศาสตร์

Keywords:

Miracles, Ethics

Article history:

Received: 25/03/2025

Revised: 25/07/2025

Accepted: 05/09/2025

Available online: 21/10/2025

How to Cite:

Rungklap, S. et al. (2025). The Ethics That Appear in Miracles 3. *Journal of Dhamma for Life*, 31(4), 260-272.

ABSTRACT

This research aims to (1) study ethics in the context of Buddhist philosophy, (2) examine the ethical dimensions manifested in miracles according to Theravāda Buddhist philosophy, and (3) analyze the role of miracles as ethical tools that contribute to the moral and intellectual development of individuals. The study emphasizes interpreting miracles as mechanisms for transforming wrong views (*micchā-diṭṭhi*) into right views (*sammā-diṭṭhi*), which serve as a foundation for ethical cultivation within the Theravāda tradition. This is qualitative documentary research that gathers data from the *Tiṭṭaka*, its commentaries, and relevant academic literature. The research employs content analysis to synthesize ethical concepts reflected in the three types of miracles: (1) *Iddhi-pāṭihāriya* (psychic or supernatural powers), (2) *Ādesanā-pāṭihāriya* (mind-reading or telepathy), and (3) *Anusāsani-pāṭihāriya* (miraculous teaching or instruction).

The findings reveal that all three types of miracles play a role in communicating and disseminating the Dhamma. However, the Buddha emphasized *Anusāsani-pāṭihāriya* as the most ethically significant, as it represents teachings that can be practically applied and lead to profound and sustainable inner transformation. While the other two miracles may possess the power to attract attention, if used without the guidance of wisdom, they may lead to delusion and attachment to miraculous powers rather than a genuine understanding of the Dhamma. In conclusion, ethics in Theravāda Buddhist philosophy prioritizes the use of miracles within the framework of *sīla* (morality), *samādhi* (concentration), and *paññā* (wisdom), aiming to promote genuine ethical development and ultimately liberation from suffering.

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai-Journal Citation Index Centre<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาจริยศาสตร์ในบริบททางพุทธปรัชญา 2) ศึกษาจริยศาสตร์ที่ปรากฏในแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์บทบาทของปาฏิหาริย์ในฐานะเครื่องมือทางจริยศาสตร์ที่นำไปสู่การพัฒนาศีลธรรมและปัญญาของปัจเจกบุคคล โดยเน้นการตีความปาฏิหาริย์ในฐานะกลไกที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจากมิจฉาทิฐิสู่สัมมาทิฐิ อันเป็นหลักพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาคุณธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์แนวคิดและหลักการทางจริยศาสตร์ที่สะท้อนผ่านปาฏิหาริย์ทั้งสามประเภท ได้แก่ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์

ผลการวิจัยพบว่า ปาฏิหาริย์ทั้งสามประการมีบทบาทในการสื่อสารและเผยแผ่พระธรรมวินัยแก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นปาฏิหาริย์ที่มีคุณค่าสูงสุดทางจริยธรรม เนื่องจากการแสดงธรรมะที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริง และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ขณะที่ปาฏิหาริย์ประเภทอื่น แม้อาจมีอำนาจภาพในการดึงดูดผู้ฟัง แต่หากปราศจากการกำกับด้วยปัญญา อาจนำไปสู่ความหลงผิดและการยึดติดในฤทธิ์มากกว่าการเข้าถึงธรรมะโดยแท้จริง กล่าวโดยสรุป จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทให้ความสำคัญกับการใช้ปาฏิหาริย์ภายใต้กรอบของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อยกระดับจริยธรรมของมนุษย์ให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างแท้จริง

บทนำ

ในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติยังคงมีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตและการตัดสินใจของผู้คน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่สังคมเผชิญกับความไม่แน่นอน เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ หรือความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เร้าร้อนและซับซ้อน ความเชื่อที่อิงกับ “ปาฏิหาริย์” หรือ “อิทธิฤทธิ์” ได้กลายเป็นความหวังของผู้คนจำนวนไม่น้อย ซึ่งมักนำไปสู่การยึดติด งมงาย หรือแม้กระทั่งการหลงผิดในลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ตัวอย่างที่ปรากฏในสื่อสาธารณะ เช่น กรณีของกลุ่ม “แดนธรรมสุขชาวะดี” ที่จังหวัดอุดรธานี ซึ่งผู้นำอ้างว่าสามารถรักษาโรคได้ทุกชนิดโดยอาศัยอภัยทานของพระพุทธเจ้า (สมิธ, 2566) และกรณี “ลัทธิเชื่อมจิต” ที่มีผู้นำเป็นเด็กชายอายุเพียง 8 ขวบซึ่งอ้างตนว่าเป็นร่างอวตารขององค์นาคราช (โจนส์ และ ตัน, 2565) เป็นตัวอย่างของปรากฏการณ์ความเชื่อที่สะท้อนถึงช่องว่างในการเข้าถึงความเข้าใจทางศาสนาอย่างถูกต้อง สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงปัญหาสำคัญในสังคมไทย คือ การขาดภูมิคุ้มกันทางปัญญาในการแยกแยะระหว่าง “ศรัทธา” กับ “ความงมงาย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปรากฏการณ์ทางความเชื่อเหล่านั้นแฝงด้วยอิทธิพลของ “ปาฏิหาริย์” ซึ่งในมุมมองของพุทธศาสนาแล้ว ถือเป็นองค์ประกอบที่มีนัยสำคัญ และต้องพิจารณาภายใต้กรอบจริยธรรมอย่างรอบคอบ ในพระพุทธศาสนา ปาฏิหาริย์ไม่ได้ถูกปฏิเสธทั้งหมด หากแต่ถูกจำแนก

ออกเป็นสามประเภท ได้แก่ อิทธิปาฏิหาริย์ (ฤทธิ์อัศจรรย์), อาเทศนาปาฏิหาริย์ (การท่ายใจ), และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ (คำสอนอัศจรรย์) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยกย่องอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การยึดถือ เนื่องจากสามารถนำไปสู่การเข้าใจธรรมและพัฒนาจิตใจได้อย่างแท้จริง (ที.สี. 9/339/273; อง.ติก. 20/500/217; ขุ.ปฏ. 31/718/616) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539) อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติห้ามพระภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อแสวงหาศรัทธา โดยยกตัวอย่างกรณีของพระปิณฑิลการทวาชะ ที่แสดงฤทธิ์เพื่อปลดบาตรกลางอากาศ ทำให้ประชาชนหลงใหลในฤทธิ์มากกว่าธรรม (ฮาร์วีย์, 2561) จึงอาจกล่าวได้ว่า ปาฏิหาริย์ในบริบทของพุทธศาสนา มิใช่เครื่องมือเพื่อการหลอกลวงหรือแสวงหาผลประโยชน์ หากแต่ต้องมีจริยธรรมกำกับ และมุ่งสู่เป้าหมายในการปลดปล่อยทุกข์ของสัตว์โลกอย่างแท้จริง

แม้จะมีงานวิจัยด้านสังคมวิทยา ศาสนวิทยา และจิตวิทยาที่ศึกษาปรากฏการณ์ความเชื่อในลักษณะนี้อยู่บ้าง แต่ยังพบว่า มีช่องว่างที่สำคัญในการศึกษาปาฏิหาริย์จากมุมมองเชิงจริยศาสตร์ภายใต้กรอบของพุทธปรัชญาเถรวาท โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์ความเชื่อในสังคมไทยร่วมสมัยและการเสนอแนวทางเพื่อการเข้าใจอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ ยังขาดการศึกษาเชิงลึกที่นำหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น มัชฌิมาปฏิปทา สัมมาทิฎฐิ และหลักจริยศาสตร์เชิงพุทธ มาเป็นกรอบในการประเมินคุณค่าและความเหมาะสมของการเชื่อหรือใช้ “ปาฏิหาริย์” ในการดำรงชีวิต การศึกษาค้นคว้าจึงมุ่งหวังที่จะเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวโดยการวิเคราะห์และตีความปาฏิหาริย์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง รอบด้าน และสามารถนำไปสู่การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา

ทฤษฎีจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเป็นแนวทางทางจริยธรรมที่มีรากฐานมั่นคงในคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับหลักธรรมและบรรลุปเป้าหมายสูงสุด คือ นิพพาน หรือความหลุดพ้นจากทุกข์ พุทธจริยศาสตร์ในแนวเถรวาทเน้นกระบวนการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการปฏิบัติธรรม การฝึกฝนในสามส่วนนี้ไม่ใช่เพียงแค่การทำตามข้อบังคับ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางความคิด เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานแห่งความดีงามและความรู้แจ้ง (พรชัย, 2554) หลักการสำคัญที่เป็นหัวใจของจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา คือการให้ความสำคัญกับ “เจตนา” หรือ “ความตั้งใจ” ของผู้กระทำ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เจตนาญ ภิกขเว กัมมัม วา” หมายความว่า เจตนาเป็นกรรม กล่าวคือ ผลของการกระทำจะขึ้นอยู่กับเจตนาที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมนั้น หากเจตนาดี การกระทำนั้นก็มีคุณธรรมและสร้างผลดี แต่หากเจตนาไม่ดี ผลของการกระทำนั้นก็อาจนำมาซึ่งความทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้น พุทธจริยศาสตร์จึงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามกฎระเบียบภายนอก แต่เป็นการฝึกฝนเจตนาให้บริสุทธิ์และก่อให้เกิดความเมตตา กรุณา และสติปัญญา ในแนวทางการปฏิบัติ พุทธจริยศาสตร์ยึดมั่นในหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ และอริยมรรคมีองค์ 8 อริยสัจ 4 คือความจริงสี่

ประการที่อธิบายถึงธรรมชาติของทุกข์ สาเหตุของทุกข์ การดับทุกข์ และหนทางสู่การดับทุกข์ ขณะที่ไตรลักษณ์ บ่งชี้ความเป็นจริงของสรรพสิ่งว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตนที่แท้จริง ส่วนอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางปฏิบัติที่ครอบคลุมทั้งด้านความคิด พฤติกรรม และสมาธิ เพื่อให้จิตใจเป็นสมาธิและเกิดปัญญา เหล่านี้ล้วนเป็นฐานสำคัญที่ช่วยชี้นำการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีความหมายตามหลักพุทธศาสนา (พุทธทาส, 2545) นอกจากนี้ ศีล สมาธิ และปัญญายังเป็นขั้นตอนที่เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก ศีลเปรียบเสมือนรากฐานที่มั่นคงของชีวิต เป็นข้อปฏิบัติที่ช่วยควบคุมกายและวาจาให้อยู่ในขอบเขตของความดีงาม สมาธิเป็นเครื่องมือที่ทำให้จิตใจมั่นคงและตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ขณะที่ปัญญาคือความรู้แจ้งในธรรมชาติของชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งบรรลุนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตตามพุทธจริยศาสตร์ (สุชีโว, 2552)

ทฤษฎีจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงคำสั่งห้ามหรือข้อบังคับทางศีลธรรมเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจและเจตนาให้บริสุทธิ์ อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมและการดำเนินชีวิตที่มีความหมายและเป็นสุขอย่างแท้จริง การยึดถือเจตนาเป็นหัวใจของการกระทำ ทำให้จริยศาสตร์พุทธศาสนาแตกต่างและลึกซึ้ง เน้นการเปลี่ยนแปลงภายในเพื่อความสงบสุขและการหลุดพ้นจากทุกข์ในที่สุด

ทฤษฎีปาฏิหาริย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท มิติแห่งธรรมะและการสอน

ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ปาฏิหาริย์มิได้เป็นเพียงเรื่องของการแสดงฤทธิ์อำนาจเหนือธรรมชาติเพื่ออวดโอ่หรือทำให้ผู้อื่นประหลาดใจ หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญที่พระพุทธเจ้าใช้ในการสั่งสอนธรรมะ เพื่อชี้แจงจิตใจผู้ฟังให้เข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนได้อย่างถูกต้องและลึกซึ้ง ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแบ่งปาฏิหาริย์ออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ อิทธิปาฏิหาริย์ (อิทธิฤทธิ์ทางกายภาพ) อาเทศนาปาฏิหาริย์ (การอ่านใจและรู้อุปนิสัย) และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ (การสอนธรรมะอย่างลึกซึ้ง) (พระไตรปิฎก, มหาปริณิพพานสูตร, เล่ม 16) อิทธิปาฏิหาริย์ หมายถึงความสามารถที่เหนือธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฤทธิ์ทางกายภาพ เช่น การลอยตัว เดินบนผิวน้ำ หรือแปรสภาพวัตถุ พระพุทธเจ้าทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ในบางโอกาสเพื่อยืนยันถึงความบริสุทธิ์และการตรัสรู้ แต่ไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดของพระองค์ เพราะหากมุ่งเน้นแค่การแสดงฤทธิ์เพียงอย่างเดียว อาจทำให้เกิดความหลงใหลในอำนาจ ซึ่งขัดต่อหลักศีลธรรมและความจริงแท้ของธรรมะ (ประเสริฐเจริญสุข, 2548) อาเทศนาปาฏิหาริย์ คือความสามารถในการอ่านจิตใจของผู้อื่น เห็นความคิดและความรู้สึกที่ซ่อนอยู่ในใจ ซึ่งช่วยให้พระพุทธเจ้าสามารถเลือกวิธีการสอนหรือแสดงธรรมะให้เหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละคนได้อย่างลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ ความสามารถนี้สะท้อนถึงความเมตตาและปัญญาที่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์อย่างแท้จริง (Harvey, 2013) แต่ประเภทที่สำคัญและได้รับการยกย่องสูงสุดในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ อนุสาสนีปาฏิหาริย์ ซึ่งหมายถึงการสอนธรรมะในลักษณะที่ลึกซึ้งและเป็นไปเพื่อการปฏิบัติจริง โดยไม่ใช่แค่การเข้าใจทางปัญญาเท่านั้น แต่ต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในจิตใจและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอน พระพุทธเจ้าทรงเน้นว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์นี้คือ “ปาฏิหาริย์ที่แท้จริง” ที่มีคุณค่าทางจริยธรรมสูงสุด

เพราะช่วยให้ผู้คนหลุดพ้นจากทุกข์และเข้าถึงนิพพาน (พระไตรปิฎก, มหาวรรค, เล่ม 1) กิตติคุณ จารุวรรณ กล่าววาทะปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนาเถรวาทเป็นการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจของมนุษย์เกี่ยวกับ “อำนาจเหนือธรรมชาติ” จากความหมายที่เป็นการแสดงฤทธิ์ให้เห็นเป็นภาพภายนอก ไปสู่การเข้าใจว่า ปาฏิหาริย์ที่แท้จริงคือการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและคุณธรรมของมนุษย์ ซึ่งสะท้อนความจริงแท้ของพุทธธรรม (จารุวรรณ, 2562) เช่นเดียวกับนักวิชาการชาวตะวันตกอย่าง Richard Gombrich ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา ได้วิเคราะห์ว่าในพุทธศาสนาเถรวาท ปาฏิหาริย์ไม่ใช่เป้าหมายในการปฏิบัติ แต่เป็น “สัญลักษณ์” หรือ “เครื่องมือ” ที่ช่วยให้ผู้คนเข้าใจและเข้าถึงธรรมะได้ดีขึ้น ความสำคัญจึงอยู่ที่คุณค่าทางจริยธรรมและการพัฒนาจิตใจ ไม่ใช่การแสดงอำนาจเหนือธรรมชาติ (Gombrich, 1988) ดังนั้น ทฤษฎีปาฏิหาริย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทจึงไม่ได้หมายถึงการอวดอ้างฤทธิ์เท่านั้น แต่เป็นแนวคิดที่สอนให้เห็นคุณค่าของ “ปาฏิหาริย์แห่งจริยธรรมและปัญญา” ซึ่งเป็นหนทางที่แท้จริงในการบรรลุธรรมและความหลุดพ้นจากทุกข์ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปาฏิหาริย์ในพระไตรปิฎกและบทบาททางจริยธรรมของปาฏิหาริย์นั้น มีการศึกษาที่น่าสนใจหลากหลายมุมมอง สุจิตรา (2563) ได้ชี้ให้เห็นว่า ปาฏิหาริย์ในคัมภีร์พระไตรปิฎกมักถูกนำมาใช้ในฐานะเครื่องมือเพื่อประกาศธรรมและกระตุ้นจิตใจของผู้ฟังมากกว่าที่จะเป็นการแสดงฤทธิ์อันน่าทึ่งเพียงอย่างเดียว งานวิจัยนี้ช่วยเน้นย้ำบทบาทเชิงบวกของปาฏิหาริย์ในการเผยแพร่คำสอนทางศาสนา ในขณะเดียวกัน สมพงษ์ (2561) ได้วิเคราะห์แง่มุมด้านจริยธรรมของการใช้ปาฏิหาริย์ โดยระบุว่าหากการใช้ปาฏิหาริย์ขาดเจตนาอันดีและไม่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาจิตใจ อาจก่อให้เกิดผลเสีย เช่น การหลงผิดและการบิดเบือนธรรมะได้ งานวิจัยนี้จึงเตือนให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในการใช้ปาฏิหาริย์เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในแนวทางปฏิบัติของศาสนา ปรียานุช (2564) ได้ศึกษาผลกระทบของอนุสาสนีปาฏิหาริย์ต่อพฤติกรรมและความคิดของผู้ฟัง โดยพบว่าปาฏิหาริย์ที่ถูกถ่ายทอดด้วยเจตนาดีและมีพื้นฐานจากหลักธรรม สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้คนได้จริง ซึ่งเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ว่าปาฏิหาริย์ควรเป็นเครื่องมือส่งเสริมคุณธรรมและความดีงาม งานวิจัยเหล่านี้ร่วมกันสร้างกรอบความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับบทบาทของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา ทั้งในแง่ของการสื่อสารธรรมะและจริยธรรม ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญสำหรับการศึกษาต่อไปในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดหลักในการวิจัย จริยศาสตร์ ปาฏิหาริย์ 3 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การพัฒนาศีลธรรม

องค์ประกอบ	รายละเอียด
ปาฏิหาริย์ 3	อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ อนุสาสนีปาฏิหาริย์
กระบวนการ	การประกาศธรรม การโน้มน้าวใจ การสื่อสารเชิงจริยธรรม
ผลที่เกิดขึ้น	การเปลี่ยนแปลงจากมิจฉาทิฐิ สัมมาทิฐิ
คุณค่าทางจริยศาสตร์	เน้นการใช้ปาฏิหาริย์เพื่อพัฒนาศีลธรรม มิใช่เพื่ออวดฤทธิ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาจริยศาสตร์
2. เพื่อศึกษาจริยศาสตร์ที่ปรากฏในปาฏิหาริย์ตามพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในปาฏิหาริย์ตามพุทธปรัชญาเถรวาท

สมมติฐานในการวิจัย

1. การใช้อรรถาธิบายปาฏิหาริย์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลมากกว่าการใช้วิธีปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์
2. จริยศาสตร์ที่อยู่เบื้องหลังปาฏิหาริย์ 3 สามารถส่งเสริมการพัฒนาทางจิตใจของผู้ฟังได้อย่างมีนัยสำคัญ

ระเบียบวิธีในการวิจัย

ประเภทของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภท การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีลักษณะของการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นการตีความข้อมูลจากเอกสารต้นฉบับในพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ตลอดจนงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์และปาฏิหาริย์ในเชิงปรัชญา ได้แก่ เอกสารทางพระพุทธศาสนา ในสายเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่อง "ปาฏิหาริย์ 3" และ "จริยศาสตร์ทางพุทธปรัชญา" รวมทั้งงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และตำราทางปรัชญาพุทธเถรวาทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. อรรถกถา และ ฎีกา
3. หนังสือ ตำรา และงานวิจัย ที่ผ่านการรับรองทางวิชาการและเกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย

1. แบบบันทึกข้อมูล (Data Recording Form)
2. แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Framework) ที่จัดหมวดหมู่เนื้อหา เช่น ประเภทของปาฏิหาริย์ บริบทในการใช้ เจตนาในการแสดง และคุณค่าทางจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์และปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา
2. รวบรวมเอกสารหลักและเอกสารรองที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิดในการวิจัย
4. จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเภทของปาฏิหาริย์ และตรวจสอบความสัมพันธ์กับหลักจริยธรรม
5. สังเคราะห์ข้อค้นพบเพื่อสร้างข้อสรุปทางจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลทำโดยการ อ่าน วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เนื้อหาอย่างเป็นระบบจากเอกสารที่เลือกไว้ บันทึกข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปาฏิหาริย์ 3 และจริยธรรมที่ปรากฏในบริบทนั้น ๆ พร้อมอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างชัดเจน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จะนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธี วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่แนวคิดหลัก เช่น รูปแบบปาฏิหาริย์ เจตนาการใช้ การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ และคุณค่าทางจริยศาสตร์ จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปแนวโน้มทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ 3

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “จริยศาสตร์ในแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า ผลการศึกษาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งสามข้อ ดังนี้

การศึกษาจริยศาสตร์ในบริบททางพุทธปรัชญา

การศึกษาจริยศาสตร์ในบริบทของพุทธปรัชญาเถรวาท การศึกษาพบว่า มิได้เป็นเพียงการพิจารณาข้อกำหนดทางศีลธรรมในเชิงพฤตินัยเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการทำความเข้าใจรากฐานแห่งความดีงามที่ยังลึกในจิตใจของบุคคล โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานของพุทธศาสนา ได้แก่ “ศีล สมาธิ และปัญญา” อันเป็นองค์ประกอบของการปฏิบัติในอริยมรรคมีองค์แปด ซึ่งมุ่งหมายไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ ในเชิงจริยศาสตร์แนวทางของพุทธปรัชญาไม่ได้ตั้งอยู่บนกรอบของการบัญญัติว่าพฤติกรรมใด “ถูกหรือผิด” โดยเด็ดขาดในลักษณะตายตัว หากแต่พิจารณาจากเจตนา (เจตนา ภิกขเว กัมมัง วทามิ) และผลกระทบของการกระทำนั้น ๆ ว่ามีส่วนในการส่งเสริมหรือบั่นทอนการพัฒนาจิตใจสู่ความบริสุทธิ์และหลุดพ้นหรือไม่ ดังนั้น จริยธรรมจึงมิใช่เพียงระบบของกฎเกณฑ์ แต่เป็นกระบวนการของการพัฒนาภายใน (Inner Development) ซึ่งมีศีลเป็นพื้นฐาน

เพื่อรองรับการฝึกสมาธิ และนำไปสู่การบังเกิดปัญญา การวิเคราะห์เนื้อหาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาเผยให้เห็นว่า เป้าหมายสูงสุดของจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาคือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลให้เข้าสู่แนวทางแห่งมรรค ซึ่งเริ่มต้นด้วยการละมิจฉาทิฐิ (ความเห็นผิด) และพัฒนาไปสู่สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) ที่ตั้งอยู่บนการเข้าใจอริยสัจสี่อย่างลึกซึ้ง

จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญายังมีลักษณะ อภิปรัชญาเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ มิได้หยุดอยู่ที่การพิจารณาว่าความดีคืออะไรในเชิงนามธรรม หากแต่เชื่อมโยงความดีเข้ากับการดำรงชีวิตและการฝึกตนอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการที่ต้องใช้การเพียรพยายาม (วิริยะ) การมีสติ (สติ) และการใคร่ครวญด้วยปัญญา (ปัญญา) ตลอดเวลา จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท คือระบบการพัฒนาศีลธรรมที่มีความลึกซึ้ง ครอบคลุมทั้งมิติของพฤติกรรม ความคิด และเจตนา โดยมีมุ่งหมายให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีสติ รู้เท่าทันกิเลส และมีความมุ่งมั่นในการละกิเลสเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ นิพพาน ซึ่งถือเป็นอุดมคติทางจริยธรรมสูงสุดในพุทธศาสนา

การศึกษาจริยศาสตร์ที่ปรากฏในแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์

แนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนามีความหลากหลายและแบ่งออกเป็นสามประเภทหลัก ได้แก่ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ โดยแต่ละประเภทมีลักษณะและบทบาทแตกต่างกันในการสื่อสารหลักธรรม และในเชิงจริยศาสตร์นั้น การศึกษาพบว่า “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” เป็นประเภทปาฏิหาริย์ที่ได้รับการเน้นย้ำถึงคุณค่าทางจริยธรรมมากที่สุด อิทธิปาฏิหาริย์หมายถึงการแสดงฤทธิ์เหนือธรรมชาติ เช่น การเหาะเหิน เดินบนน้ำ หรือการแปลงร่าง ซึ่งแม้จะดึงดูดความสนใจและสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น แต่ในแง่ของจริยธรรม ปาฏิหาริย์ประเภทนี้ไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดการตื่นรู้หรือการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของผู้คน ตรงกันข้าม อาเทศนาปาฏิหาริย์ซึ่งหมายถึงการรู้ใจผู้อื่นหรือการสื่อสารด้วยจิตนั้น แม้จะแสดงถึงพลังจิตที่เหนือธรรมชาติที่สูงกว่า แต่ก็ยังคงเน้นที่ความสามารถพิเศษ ไม่ได้มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมหรือการปฏิบัติที่แท้จริงตามหลักจริยศาสตร์ ในทางกลับกัน อนุสาสนีปาฏิหาริย์คือการแสดงธรรม การเทศนา หรือการสอนหลักธรรมที่สามารถกระตุ้นจิตใจผู้ฟังให้เกิดการตระหนักรู้ในธรรมะ และนำไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริง ซึ่งถือเป็น การแสดงปาฏิหาริย์ในรูปแบบที่ทรงคุณค่าทางจริยธรรมที่สุด เพราะเป็นการใช้ “พลังแห่งธรรมะ” เพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตและจิตใจมนุษย์อย่างยั่งยืน การเน้นย้ำในปาฏิหาริย์ประเภทนี้สะท้อนหลักการสำคัญของจริยศาสตร์พุทธศาสนา อาทิ การพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบในกรรม และการส่งเสริมคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา สติ และปัญญา พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงความชัดเจนว่า พระองค์มิได้สนับสนุนการแสดงฤทธิ์อันน่ามหัศจรรย์ เพื่อสร้างความศรัทธาแก่ผู้คน แต่ทรงยกย่องอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าเป็นปาฏิหาริย์แท้จริงที่มีประโยชน์สูงสุดแก่สัตว์โลก เพราะการฟังธรรมและเข้าใจธรรมนี้เองที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจและการดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้อง ดังนั้น เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ในแง่ของจริยศาสตร์ จึงเห็นได้ชัดว่าเป้าหมายหลักของปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนาไม่ใช่การสร้างความอัศจรรย์หรือความตื่นตาตื่นใจภายนอก หากแต่เป็นการกระตุ้น

ให้ผู้คนเกิดความตื่นรู้ในธรรมะ และเกิดการปฏิบัติที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์อย่างแท้จริง ซึ่งนั่นทำให้อนุสาสนีปาฏิหาริย์กลายเป็นปาฏิหาริย์ที่ทรงคุณค่าและสำคัญที่สุดในแง่ของจริยศาสตร์

การวิเคราะห์บทบาทของปาฏิหาริย์ในฐานะเครื่องมือทางจริยศาสตร์

การวิเคราะห์บทบาทของปาฏิหาริย์ในฐานะเครื่องมือทางจริยศาสตร์ การศึกษาพบว่า ปาฏิหาริย์ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่น่าประหลาดใจหรือสร้างความเชื่อในเรื่องอำนาจพิเศษเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือเชิงจริยธรรมที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของผู้คน ปาฏิหาริย์โดยเฉพาะอนุสาสนีปาฏิหาริย์ ซึ่งมักปรากฏในบริบทของคำสอนหรือการเทศนา มีบทบาทเป็น “กลไก” ที่ช่วยจุดประกายความเข้าใจและการตระหนักรู้ในคุณธรรม ผ่านการสร้างประสบการณ์ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธาและสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นมุมมองที่ถูกต้องตามหลักธรรม

บทบาทเชิงจริยศาสตร์ของปาฏิหาริย์จึงเน้นที่การเปลี่ยนแปลงภายใน มากกว่าการแสดงฤทธิ์อำนาจภายนอก เพราะประสบการณ์ปาฏิหาริย์ช่วยเปิดช่องทางให้ผู้คนได้สะท้อนใจ เกิดความสงบและตั้งมั่นในศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นแกนกลางของการพัฒนาทางจริยธรรมและปัญญาธรรม หากปาฏิหาริย์ถูกนำมาใช้ในลักษณะที่มุ่งเน้นเพียงความตื่นตาตื่นใจหรือการแสดงฤทธิ์เพื่อสร้างความนับถือ อาจทำให้คุณค่าทางจริยธรรมลดลงและกลายเป็นเพียงเรื่องของความเชื่ออย่างเดียว ดังนั้น ปาฏิหาริย์จึงมีคุณค่าเฉพาะเมื่อปรากฏในบริบทของการฝึกฝนตนในศีล สมาธิ และปัญญา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาตนเองที่ส่งเสริมการเกิดสัมมาทิฐิและปัญญาอย่างแท้จริง ทำให้ปาฏิหาริย์เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการปลูกจิตสำนึกและส่งเสริมชีวิตที่มีคุณธรรมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาวិเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในปาฏิหาริย์ตามพุทธปรัชญาเถรวาทในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญสามประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ 2) เพื่อศึกษาการแสดงออกของจริยศาสตร์ผ่านปาฏิหาริย์ตามพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และบทบาทของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในปาฏิหาริย์เหล่านั้น ผลการศึกษาพบว่า จริยศาสตร์ตามแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่หลักปฏิบัติทางศีลธรรมพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังเน้นย้ำถึงลักษณะของความประเสริฐที่สอดคล้องกับคุณค่าทางจริยธรรมในระดับสูง รวมทั้งการใช้ปาฏิหาริย์เป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแผ่พระธรรมคำสอนเพื่อการพัฒนาจิตใจของมนุษย์อย่างยั่งยืน

เมื่อพิจารณาในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับจริยศาสตร์พบว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักและคุณค่าที่เป็นที่ยอมรับในสังคมเพื่อชี้นำวิถีชีวิตให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม (วศิน อินทสระ, 2529) โดยจริยศาสตร์มิได้เป็นเพียงข้อกำหนดที่ตายตัว แต่เป็นแนวทางที่ต้องอาศัยการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมและยุคสมัย ซึ่งการนำหลักจริยศาสตร์มาใช้ในชีวิตจริงนั้น มีบทบาทสำคัญใน

การสร้างเสถียรภาพและความสงบสุขของชุมชนมนุษย์ เป็นการส่งเสริมให้บุคคลแสวงหาคคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต และดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความดีงามและประโยชน์ส่วนรวม

ในส่วนของปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าปาฏิหาริย์มิได้ถูกใช้เพื่อการแสดงฤทธิ์เพื่อเรียกร้องความยอมรับหรือความเกรงกลัวจากผู้อื่น หากแต่เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะ และคลายทิฐิมานะของผู้ที่ยังยึดติดกับความเห็นผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่พระพุทธองค์ทรงใช้ฤทธิ์เพื่อคลายความถือมั่นในตัวตน (อัตตวาทุปาทาน) ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงปัญญาและการดับกิเลส (นวมล มารคแมน, 2560) การแสดงฤทธิ์ปาฏิหาริย์ในลักษณะนี้จึงเป็นเพียงผลพลอยได้ (by-product) จากการปฏิบัติธรรมอันเข้มข้น มิใช่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา และเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในระดับหนึ่งในการช่วยปลดปล่อยทุกข์แก่สัตว์โลก

ในด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่าพระพุทธเจ้าและพระสาวกทรงเลือกใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและลักษณะของผู้ฟังในแต่ละโอกาสอย่างประณีตละเอียดอ่อน (พระมหาสมชัย ปณณกาโร และคณะ, 2559) เช่น การพิจารณาอุปนิสัยและจริตของผู้ฟังก่อนการแสดงธรรม เพื่อให้ธรรมะที่แสดงนั้นเหมาะสมและส่งผลลัพธ์สูงสุด การใช้รูปแบบการสนทนา การบรรยาย และการสาธิตที่มีความสร้างสรรค์ช่วยให้การเผยแผ่พระธรรมคำสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเข้าถึงใจผู้ฟังได้ลึกซึ้ง นอกจากนี้ นวัตกรรมการใช้สื่อและเครื่องมือสมัยใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับปาฏิหาริย์ เช่น สื่อสามมิติและโฮโลแกรม ถูกเปรียบเปรยว่าเป็นรูปแบบใหม่ของอิทธิปาฏิหาริย์ที่ช่วยให้การเรียนรู้พระธรรมมีความสมจริงและเข้าใจง่ายขึ้น (พระครูสุนทรธรรมมาร สัจจิตโต, 2566)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาสามารถจำแนกออกเป็นสามประเภทหลัก คือ 1) อิทธิปาฏิหาริย์ คือ ฤทธิ์ที่สามารถแสดงให้เกิดความอัศจรรย์ 2) อาเทศนาปาฏิหาริย์ คือ การทนายใจและรอบรู้กระบวนจิตของผู้อื่น และ 3) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ (พระสันติชัย สิริธโร และคณะ, 2566) โดยระดับของปาฏิหาริย์ยังแบ่งออกเป็นระดับโลกียะ (ระดับโลก) และโลกุตระ (ระดับสูงสุด) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำความสำคัญของอนุสาสนีปาฏิหาริย์เป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นปาฏิหาริย์ที่สามารถนำไปสู่การดับทุกข์และความหลุดพ้นอย่างแท้จริง ยังพบว่าปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุมงคลในบริบทของพระเถรจารย์ท้องถิ่น มีพื้นฐานมาจากความเชื่อและศรัทธาที่เกิดจากการปฏิบัติที่ดีงามของพระสงฆ์ และมีผลต่อการสร้างความศรัทธาในชุมชน (พระสันติชัย สิริธโร และคณะ, 2566) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมระหว่างการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องและผลลัพธ์ทางจิตใจที่เกิดขึ้นในสังคม ความสำคัญของการใช้ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา มิใช่เพื่อสร้างความหวาดกลัวหรือความเกรงใจ แต่เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในธรรมะและสัจธรรมที่แท้จริง ดังที่พระบุญมี สัจจิตโต และคณะ (2560) ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับธรรมะมากกว่าฤทธิ์ปาฏิหาริย์ โดยใช้ธรรมะเป็นหลักในการเผยแผ่พระศาสนาอย่างต่อเนื่อง และใช้ฤทธิ์ปาฏิหาริย์เป็นเครื่องมือช่วยในบางกรณีเท่านั้น เพื่อให้ผู้คนเข้าใจและเข้าถึงสัจธรรมที่นำไปสู่ความสุขและความหลุดพ้นที่แท้จริง

โดยสรุป การปรากฏของจริยศาสตร์ในปาฏิหาริย์ตามพุทธปรัชญาเถรวาทมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความเชื่อของบุคคลจากความเห็นผิด (มิจฉาทิณฺฐิ) สู่ความเห็นถูก (สัมมาทิณฺฐิ) ซึ่งเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตที่ต้องตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา การใช้ปาฏิหาริย์ในลักษณะนี้จึงเป็นการนำเสนอหลักจริยธรรมในระดับโลกียะ (อิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์) เพื่อส่งเสริมให้เกิดความศรัทธาและความสนใจในการปฏิบัติธรรม และยังสามารถพัฒนาต่อไปสู่ระดับโลกุตระ (อนุสาสนีปาฏิหาริย์) ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่นำไปสู่การพ้นทุกข์อย่างแท้จริง ดังนั้น ปาฏิหาริย์จึงเป็นทั้งเครื่องมือและกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมหลักจริยศาสตร์ตามแนวทางของพระพุทธเจ้าอย่างสมบูรณ์

สรุป

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจริยศาสตร์ในบริบทของพุทธปรัชญาเถรวาท โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ในฐานะเครื่องมือทางจริยศาสตร์ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรมและปัญญาของปัจเจกบุคคล งานวิจัยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องพร้อมวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อสังเคราะห์แนวคิดและบทบาทของปาฏิหาริย์ในสามประเภท ได้แก่ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ ผลการวิจัยพบว่า ปาฏิหาริย์ทั้งสามประเภทมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมวินัย โดยเฉพาะ “อนุสาสนีปาฏิหาริย์” ที่ถือเป็นปาฏิหาริย์ทางจริยธรรมที่สูงที่สุด เนื่องจากเป็นการแสดงธรรมะที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงและเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ในขณะที่ปาฏิหาริย์ประเภทอื่น แม้ว่าจะดึงดูดความสนใจได้ดี แต่ถ้าไม่มีปัญญาควบคุม อาจก่อให้เกิดความหลงผิดและยึดติดในฤทธิ์เดช มากกว่าการเข้าถึงธรรมะอย่างแท้จริง

ในพุทธปรัชญาเถรวาท ปาฏิหาริย์ถูกนำมาใช้ภายใต้กรอบของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อส่งเสริมและยกระดับจริยธรรมของมนุษย์จนถึงเป้าหมายสูงสุด คือ การหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างแท้จริง งานวิจัยนี้จึงมีประโยชน์เชิงวิชาการในการเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของปาฏิหาริย์ในจริยศาสตร์พุทธศาสนา และการพัฒนาคุณธรรมตามแนวทางเถรวาท

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงองค์ความรู้

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าปาฏิหาริย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ได้เป็นเพียงเหตุการณ์ที่เหนือธรรมชาติ แต่มีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือทางจริยศาสตร์ ที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพัฒนาศีลธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสาสนีปาฏิหาริย์ที่นำไปสู่การ ปฏิบัติธรรมและการพัฒนาปัญญา ดังนั้น

การตีความและการนำปฎิหาริย์มาใช้ในบริบททางศีลธรรมและจริยธรรม ควรให้ความสำคัญกับความรู้คู่ปัญญา เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดและการยึดติดในฤทธิ์มากกว่าธรรมะ

ข้อเสนอแนะต่อสาธารณะ

เพื่อส่งเสริมการเข้าใจและการปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง ควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของ ปาฏิหาริย์ในฐานะเครื่องมือทางจริยศาสตร์อย่างกว้างขวางในชุมชนและองค์กรทางศาสนา รวมทั้งในสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของศีล สมาธิ และปัญญาเป็นหลักสำคัญในการพัฒนา คุณธรรมและการหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเชิงปฏิบัติ (empirical research) เพื่อตรวจสอบบทบาทของปาฏิหาริย์ใน กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาจริยธรรมของปัจเจกบุคคลและชุมชนจริง รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปาฏิหาริย์กับแนวคิดจริยธรรมในพุทธศาสนานิกายอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบและขยายองค์ความรู้ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยเชิงสหวิทยาการที่ผสมผสานมุมมองทางจิตวิทยา สังคมวิทยา และปรัชญา เพื่อเพิ่มความลึกซึ้งในการเข้าใจบทบาทและผลกระทบของปาฏิหาริย์ในสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กิตติคุณ, จ. (2562). ทฤษฎีปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนาเถรวาท: การเปลี่ยนแปลงความเข้าใจอำนาจเหนือ ธรรมชาติ. *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, 15(2), 45-67.
- จารุวรรณ, ก. (2562). พุทธปรัชญาเถรวาท: การตีความเชิงจริยศาสตร์ของปาฏิหาริย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ธรรมศาสตร์.
- โจนส์, เจ., & ตัน, พี. (2565). ลัทธิเชื่อมจิตในสังคมไทยร่วมสมัย. *วารสารสังคมวิทยาไทย*, 12(1), 45-62.
- นฤมล มารคแมน. (2560). ปาฏิหาริย์ในพระพุทธานุศาสนเถรวาท: การวิเคราะห์บทบาทและความหมายเชิง จริยธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาปรัชญาและศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเสริฐ เจริญสุข. (2548). ปาฏิหาริย์ในพระพุทธานุศาสนเถรวาท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมะ.
- ปริญญ. (2564). ผลกระทบของอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ต่อพฤติกรรมและความคิดของผู้ฟัง. *วารสารจริยธรรมและการพัฒนา*, 8(4), 101-120.
- พระครูสุนทรธรรมมากร สุจิตโต. (2566). นวัตกรรมเผยแผ่ธรรมะด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่: อิทธิปาฏิหาริย์ใน ยุคดิจิทัล. *วารสารพุทธศาสน์และเทคโนโลยี*, 12(1), 45-60.
- พระบุญมี สุจิตโต, และคณะ. (2560). บทบาทของฤทธิ์ปาฏิหาริย์ในพระพุทธานุศาสนา: มุมมองเชิงจริยธรรมและการเผยแผ่ธรรมะ. *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, 8(2), 112-130.

- พระมหาสมชัย ปณณกาโร, และคณะ. (2559). *เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสันติชัย สิริธโร, และคณะ. (2566). การจำแนกประเภทของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและบทบาทเชิงจริยธรรม. *วารสารวิชาการพุทธศาสนา*, 15(3), 75-95.
- พรชัย. (2554). *ทฤษฎีจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาส ภิกขุ. (2545). *ธรรมะในชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมะ.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *พระไตรปิฎกฉบับหลวง. เล่ม 1: มหาวรรค; เล่ม 16: มหาปรินิพพานสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *พระไตรปิฎกฉบับหลวง. พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปุริสัสมิทามรรค*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. ที.สี. (พระไตรปิฎก เล่ม 9 หน้า 339 ข้อ 273); อง.ติก. (พระไตรปิฎก เล่ม 20 หน้า 500 ข้อ 217); ขุ.ปฎิ. (พระไตรปิฎก เล่ม 31 หน้า 718 ข้อ 616).
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). อง. ตี. *พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต*. ใน *มหามกุฏราชวิทยาลัย (บ.ก.), พระไตรปิฎกภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2529). *จริยศาสตร์: แนวคิดและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสาร.
- สมิธ, เอช. (2566). กรณีศึกษากลุ่มแดนธรรมสุขชาวเวดี: การอ้างอิงฉานพระพุทธเจ้าในการรักษาโรค. *วารสารศาสนศึกษา*, 8(3), 89-105.
- สมพงษ์. (2561). การวิเคราะห์จริยธรรมของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(3), 23-39.
- สุชีโว. (2552). *ศีล สมาธิ ปัญญา และการปฏิบัติธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันพุทธศาสตร์.
- สุจิตรา. (2563). บทบาทของปาฏิหาริย์ในพระไตรปิฎก: เครื่องมือในการประกาศธรรม. *วารสารพุทธศาสนาและสังคม*, 12(1), 58-75.
- ฮาร์วีย์, ปีเตอร์. (2543). *บทนำสู่จริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา: พื้นฐาน คุณค่า และประเด็นปัญหา*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์.
- Gombrich, R. (1988). *Theravāda Buddhism: A Social History from Ancient Benares to Modern Colombo*. London: Routledge.
- Harvey, P. (2013). *An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices (2nd ed.)*. Cambridge University Press.
- Richard Gombrich. (1988). *Theravāda Buddhism: A Social History from Ancient Benares to Modern Colombo*. London: Routledge.